

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

УДК 343.98

doi: <https://doi.org/10.33270/01211192.121>

Гусєва В. О. – доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри криміналістики, судової експертології та домедичної підготовки Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8614-1573>

Перспективи впровадження зарубіжного досвіду використання ДНК-обліків у практику України

Мета дослідження – аналіз зарубіжного досвіду використання ДНК-обліків під час розслідування кримінальних правопорушень й обґрунтування можливості та доцільності його застосування в Україні. **Методологія.** Для досягнення поставленої мети використано спеціальні методи дослідження, а саме: метод системного аналізу, порівняльно-правовий, системно-структурний і метод прогнозування. **Наукова новизна** дослідження полягає в тому, що на підставі аналізу міжнародних правових актів, нормативно-правових актів деяких зарубіжних країн, а також наукових праць вітчизняних та іноземних вчених визначено основні дискусійні питання, що стосуються наповнення, функціонування та використання обліків генетичних ознак людини в Україні. За результатами аналізу сформульовано пропозиції щодо усунення визначених проблемних питань, а також реформування законодавства в контексті досліджуваного питання. **Висновки.** Обґрунтовано наукову позицію стосовно того, що ефективним способом розв'язання проблемних питань, пов'язаних із функціонуванням і використанням генетичних обліків людини в Україні є вивчення та впровадження передового іноземного досвіду, адже більшість країн почали формувати обліки ще наприкінці попереднього століття. Доведено, що реформування й удосконалення практики наповнення, функціонування та санкціонованого використання обліків генетичних ознак людини має здійснюватися шляхом прийняття спеціального закону. Акцентовано, що в процесі визначення ДНК-профілів категорій осіб, які підлягають реєстрації в обліку генетичних ознак людини, слід спрямовувати увагу на безвісно відсутніх особах, а також на тих, кого внаслідок наявності психічних розладів чи старечої деменції неодноразово розшукували органи Національної поліції за фактом їх безвісного зникнення. Констатовано, що розроблення та впровадження законопроекту мають цілком узгоджуватися зі стратегією розвитку правоохоронних органів, а витрати на реалізацію всіх законодавчих ініціатив повинні закладатися в державний бюджет відповідного року.

Ключові слова: облік; генетичні ознаки; ДНК-аналіз; молекулярно-генетичне дослідження; зарубіжний досвід; кримінальне правопорушення.

Вступ

Розвиток науки й техніки є важливою гарантією удосконалення техніко-криміналістичного забезпечення досудового розслідування кримінальних правопорушень. Вагоме місце в забезпеченні ефективності розслідування посідають інформаційні системи, зокрема криміналістичні обліки, про що зауважують у своїх монографічних дослідженнях такі учені, як: Д. В. Дабіжа (Dabizha, 2017), К. В. Дубонос (Dubonos, 2021), В. О. Приходько (Prykhodko, 2020) та ін. Вони акцентують на вагомому значенні криміналістичних обліків під час розслідування кримінальних правопорушень.

Потреба у використанні криміналістичних обліків під час розслідування кримінальних правопорушень обумовлена необхідністю в розв'язанні низки тактичних завдань, що виникають на певному етапі розслідування. Одним із найважливіших завдань слід вважати встановлення особи злочинця. Досить апробованим у його розв'язанні, як свідчить аналіз слідчої практики, є використання обліків генетичних ознак людини, функціонування якого в Україні врегульовано відповідно до Інструкції з організації функціонування криміна-

лістичних обліків експертної служби Міністерства внутрішніх справ.

Виникнення обліку генетичних ознак людини, можливості його використання під час розслідування кримінальних правопорушень обумовлена розвитком науки й техніки, зокрема удосконаленням методики проведення молекулярно-генетичних досліджень. Особливостям призначення та проведення згаданих досліджень під час розслідування кримінальних правопорушень присвячені праці В. В. Іонової (Stepaniuk, & Ionova, 2020), О. Ю. Канава (Kanava, 2019), Р. Л. Степанюка (Stepaniuk, 2019; Stepaniuk, Shcherbakovskiy, Kikinchuk, Lapta, & Guseva, 2020), В. В. Топчія (Topchii, 2018) та ін.

Водночас процес наповнення, функціонування та використання обліку генетичних ознак людини також належить до кола наукових інтересів багатьох вітчизняних учених, які провели чимало досліджень, спрямованих на розв'язання проблемних питань, пов'язаних із функціонуванням обліку генетичних ознак людини в Україні, можливостями його використання під час розслідування тощо. Серед них, зокрема, дослідження І. О. Єспринцевої, яка аналізувала

окремі питання функціонування обліків генетичних ознак людини (Yergunseva, 2020), С. М. Лозової та О. В. Матарикіної, які досліджували можливості використання згаданого обліку під час досудового розслідування (Lozovaia, & Matarykina, 2019). Аналіз міжнародних стандартів накопичення та використання зразків ДНК проводив О. П. Горпинюк (Horpyniuk, 2019). Попри вагомий внесок учених, низка питань у контексті досліджуваної проблематики досі залишається не вирішеною.

Одним із ефективних шляхів розв'язання проблем, що існують у правозастосовній практиці, слід вважати впровадження міжнародного досвіду. Щодо використання обліків генетичних ознак людини, то зазначений підхід також може застосовуватися, адже в багатьох країнах вони функціонують протягом більш тривалого часу, ніж в Україні. Великобританія, наприклад, 1995 року створила базу даних ДНК Національної кримінальної розвідки. В Україні ж рішення щодо формування криміналістичного банку даних результатів ДНК-аналізу в Державному науково-дослідному експертно-криміналістичному центрі Міністерства внутрішніх справ України прийнято 2000 року, до того ж спочатку лише за нерозкритими злочинами на статевому ґрунті: вбивства зі зґвалтуванням (Prykhodko, 2020, p. 104).

Вивчення зарубіжного досвіду та впровадження його в діяльність відповідних суб'єктів аргументовано ще й обраним Україною європейським шляхом розвитку, що передбачає приведення національного законодавства у відповідність до законодавства Європейського Союзу та інших міжнародно-правових актів. У цьому контексті слід згадати, що відповідно до Закону України від 20 червня 2012 року № 4988-VI ратифіковано Конвенцію Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства. Згідно з п. 1 ст. 37 Конвенції «для запобігання скоєнню злочинів, установлених відповідно до цієї Конвенції, та забезпечення їх кримінального переслідування кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для накопичення та зберігання з урахуванням відповідних положень стосовно охорони й захисту особових даних та інших відповідних норм і гарантій, передбачених національним законодавством, інформації про ідентифікаційні дані та генетичний код (ДНК) осіб, засуджених за скоєння правопорушень, установлених відповідно до цієї Конвенції» ("Konventsiiia Rady Yevropy", 2007). Досить імовірним є те, що, зважаючи на необхідність приведення національного законодавства у відповідність до європейського, наступною буде ратифікація Прюмського договору.

Прюмський договір, відомий також як Прюмська конвенція або «Шенгенська угода-III», підписаний 27 травня 2005 року в м. Прюм

(Німеччина) сімома державами щодо обміну даними: Німеччиною, Іспанією, Францією, Люксембургом, Нідерландами, Австрією та Бельгією. Наразі автоматичний обмін даними ДНК здійснюється також ще й між Португалією, Чехією, Угорщиною, Румунією, Швецією, Кіпром, Естонією, Литвою, Латвією, Мальтою, Польщею, Словаччиною, Фінляндією, Хорватією та Словенією. Положення цього договору дають можливість державам – членам Європейського Союзу надавати одна одній автоматичний доступ до генетичних баз даних, відбитків пальців й інформації про злочини, пов'язані з торгівлею наркотиками.

Водночас, попри дію Прюмської конвенції, Португалії, наприклад, заборонено обмінюватися усіма категоріями генетичних профілів. За наявності відповідного запиту пошук здійснюється лише серед генетичних профілів, що належать особам, засудженим до 3-х років і більше та окремих профілів зразків, вилучених на місці вчинення злочину або осіб, які перебувають під слідством (Brito et al., 2019, p. 745).

Вище зазначене актуалізує необхідність вивчення досвіду зарубіжних країн щодо функціонування обліків генетичних ознак людини з метою впровадження лише передових здобутків і реформування у відповідному напрямі національного законодавства.

Мета і завдання дослідження

Метою дослідження є оцінювання зарубіжного досвіду використання обліків генетичних ознак людини під час розслідування кримінальних правопорушень й обґрунтування можливості та доцільності його використання в Україні.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

- 1) визначити основні засади функціонування обліків генетичних ознак людини в Україні;
- 2) на підставі аналізу праць вітчизняних вчених визначити основні проблемні питання, що виникають під час наповнення, функціонування та використання обліку генетичних ознак людини в Україні;
- 3) на підставі зарубіжного досвіду розробити рекомендації щодо розв'язання визначених проблемних питань, які існують у вітчизняній практиці функціонування та використання обліку генетичних ознак людини.

Виклад основного матеріалу

Облік генетичних ознак людини складається з оперативно-пошукових колекцій, які ведуться в Державному науково-дослідному експертно-криміналістичному центрі (центральної рівень) та в науково-дослідних експертно-криміналістичних

центрах (обласний рівень). Оперативно-пошукові колекції формуються з ДНК-профілів:

1) осіб, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні злочинів, узятих під варту, засуджених у випадку їх добровільної згоди;

2) біологічних слідів, вилучених під час огляду місця події, зокрема за фактами безвісного зникнення осіб, проведення інших слідчих дій та оперативно-розшукових заходів;

3) невпізнаних трупів ("Nakaz MVS", 2009).

Обліку підлягають ДНК-профілі, отримані за допомогою генетичних аналізаторів та визначені за рядом стандартних систем маркерів (STR-локусів), які є єдиними для експертних лабораторій відповідно до рекомендацій Європейської мережі науково-криміналістичних установ (ENFSI). Після встановлення ДНК-профілів упродовж триденного терміну заповнюється реєстраційна картка ДНК-профілю (біологічного сліду, вилученого під час огляду місця вчинення злочину або проведення інших слідчих дій та оперативно-розшукових заходів; невпізнанного трупа; біологічного сліду безвісно зниклої особи, зразка підозрюваного, обвинуваченого, потерпілого), яка направляється до колекцій ("Nakaz MVS", 2009).

Фактично наповнюють облік слідчі органи Національної поліції під час здійснення досудового розслідування. Зокрема в Законі України «Про Національну поліцію» визначено, що поліція наповнює та підтримує в актуальному стані бази (банки) даних, які входять до єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України, стосовно осіб, затриманих за підозрою у вчиненні правопорушень (адміністративне затримання, затримання згідно з дорученнями органів правопорядку, затримання осіб органами досудового розслідування, адміністративний арешт, домашній арешт) (п. 7 ч. 1 ст. 26). Крім того, ч. 2 згаданої статті передбачено, що під час наповнення баз (банків) даних, визначених у п. 7 ч. 1 відповідної статті, поліція забезпечує збирання, накопичення біометричних даних (зразки ДНК) ("Zakon Ukrainy", 2015).

Аналіз наведених законодавчих положень дає підстави стверджувати, що положення Закону України «Про Національну поліцію» не відповідають положенням відомчої інструкції, якою врегульовано функціонування обліку генетичних ознак людини. Крім того, жоден з наведених нормативно-правових актів не впорядковує досить важливі питання щодо строків зберігання ДНК-профілів, відповідальності за збереження отриманих зразків тощо, що свідчить про нагальну потребу перегляду й оновлення положень чинного законодавства.

Слід зазначити, що ідею удосконалення механізмів функціонування обліку генетичних ознак людини в Україні та розширення категорій осіб, ДНК-профілі яких підлягали б обов'язковому

поміщенню до оперативно-пошукових колекцій, підтримують не всі науковці. Так, учені В. О. Комаха, Г. Ф. Кривда, Ю. М. Сиволап пояснюють таку позицію тим, що її створення загрожує громадянам втратою особистої свободи, незалежності й таємниці приватного життя (Komakha, Kryvda, & Syvolap, 2003, p. 150). Водночас прихильники концепції подальшого розвитку обліку генетичних ознак людини акцентують на необхідності вирішення ряду дискусійних питань, серед яких:

1) недостатній рівень матеріально-технічного забезпечення та недостатність лабораторій, що виключає можливість задоволення потреб Міністерства внутрішніх справ України в розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень;

2) недостатній рівень охорони персональної інформації, отриманої за результатами ДНК-аналізу (Horyniuk, 2019, p. 246);

3) потреба в розширенні категорії осіб, ДНК-профілі яких будуть підлягати обов'язковій реєстрації (Lozovaia, & Matarykina, 2019, p. 42; Yergynseva, 2020, p. 233);

4) створення комунікації між світовими криміналістично-генетичними базами з метою обміну генетичними профілями злочинців, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні тяжких та особливо тяжких злочинів (Yergynseva, 2020, p. 233);

5) повільне наповнення баз;

6) відсутність спеціального закону, який би врегульовував питання наповнення та функціонування криміналістичних обліків;

7) ігнорування думки громадськості, спеціалістів у процесі розв'язання питання про ведення обліку генетичних ознак людини, розширену геномну ідентифікацію населення та категорію установи, яка має бути розпорядником обліку тощо.

Зважаючи на вище викладене, з огляду на приклади деяких зарубіжних країн пропонуємо визначити, чи існували зазначені проблемні питання у їхній практиці та яким чином були врегульовані.

Категорії осіб, ДНК-профілі яких підлягають реєстрації. В Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків експертної служби МВС визначено, які ДНК-профілі підлягають реєстрації. Вітчизняні науковці зауважують щодо розширення категорій осіб, що підлягають обов'язковій реєстрації. Так, С. М. Лозова та О. В. Матарікіна зазначають доцільність обов'язкової реєстрації осіб, які: 1) призиваються на військову службу і перебувають на військовій службі; 2) співробітники органів внутрішніх справ (слідчі, оперативні співробітники, інспектори-криміналісти), які беруть участь у проведенні слідчих (розшукових) дій; 3) судові експерти (судово-медичні та інші), які беруть участь у слідчих діях і проведенні експертиз (Lozovaia, &

Matarykina, 2019, p. 42). На необхідності обов'язкової генетичної реєстрації військово-службовців, військовозобов'язаних і призовників акцентують також Л. Т. Котляренко й А. В. Кофанов, аргументуючи це проведенням операції Об'єднаних сил на Сході України та потребою в проведенні молекулярно-генетичної ідентифікації в разі їх загибелі (Kotliarenko, & Kofanov, 2021, p. 73).

Пропозиції щодо обов'язкової реєстрації працівників правоохоронних органів висловлюють не лише вітчизняні, але й зарубіжні вчені (Lapointe, Rogic, Bourgoïn, Jolicoeur, & Séguin, 2015, p. 50). Це спричинено тим, що слідчі, оперативні працівники, інспектори-криміналісти є членами слідчо-оперативної групи. Унаслідок недотримання останніми певних правил перебування на місці події, може бути допущена контамінація, тобто забруднення об'єктів біологічного походження чужорідною ДНК.

Проблему контамінації вперше висвітлено під час обговорення «німецької примари» («german phantom»): у Європі впродовж 15 років працівники слідства не могли відстежити серійного правопорушника, ДНК-профіль якого постійно встановлювали, розслідуючи різні злочини. «Правопорушника» було знайдено 2008 року. Ним виявилася жінка похилого віку, яка працювала на виробництві пакування марлевих тампонів для відбору ДНК. Укладаючи тампони, вона випадково забруднила деякі з них своєю власною ДНК і таким чином на об'єктах з місця події встановили її генетичні ознаки (Neuhuber et al., 2009, p. 145-146).

Слід зауважити, що контамінація може відбутися і внаслідок перебування на місці події цивільних осіб, наприклад, особи, яка виявила труп або власника чи користувача приміщення, в якому було вчинено крадіжку тощо. Також вона можлива й у ДНК-лабораторіях. У разі її виявлення, молекулярно-генетичні дослідження припиняють. Працівник, який виявив контамінацію, повинен негайно сповістити про це керівника з якості, а керівник з якості – відповідного керівника відділу (лабораторії). Результати, здобуті разом з контамінованими пробами, вважають недійсними, а всі зразки слід дослідити повторно (Povkh, & Romanchuk, 2018, p. 111).

Отже, акцентуючи на необхідності відібрання біологічних зразків у працівників поліції, виникає питання про внесення до обліку генетичних ознак людини та ДНК-профілів працівників лабораторій. Водночас слід зазначити, що завдяки зусиллям вчених-генетиків, на сьогодні існують технології дослідження контамінованих зразків. Ураховуючи це, ми вважаємо, що потреба в обов'язковій реєстрації працівників правоохоронних органів відсутня, проте, за наявності добровільної згоди останніх, слід реєструвати їхні ДНК-профілі з

метою забезпечення швидкої ідентифікації контамінованих зразків.

На нашу думку, обов'язковій реєстрації підлягають ДНК-профілі безвісно зниклих осіб, отримані за результатами проведення молекулярно-генетичних досліджень стосовно особистих речей останніх. Надалі це може сприяти встановленню місцеперебування зниклої особи в процесі порівняння зі зразками, виявленими на місцях вчинення злочинів, чи в порівнянні їх зі зразками невпізнаних трупів. Також ми вважаємо, що реєструвати в обліку можуть ДНК-профілі осіб, які мають психічні розлади чи старечу деменцію та часто залишають місце мешкання, через що органи досудового розслідування неодноразово реєстрували кримінальні провадження через безвісне зникнення останніх. Як свідчить аналіз слідчої та судової практики, досить часто тіла осіб з посмертними змінами, яких до цього вважали безвісно відсутніми, знаходять поза межами населених пунктів або в лісосмугах чи водоймищах. Зважаючи на вище викладене, виникає потреба в проведенні комплексу ідентифікаційних завдань з метою встановлення особи виявленого трупа, які успішно вирішуються завдяки проведенню молекулярно-генетичних досліджень.

Аналізуючи досвід зарубіжних країн, слід зазначити, що для них характерним є підхід, відповідно до якого обов'язковій реєстрації підлягають ДНК-профілі осіб, засуджених до позбавлення волі. У Таїланді, починаючи з 2004 року, було започатковано спільний проєкт Центрального інституту судових експертиз та Департаменту виправних справ Міністерства юстиції, яким було запроваджено реєстрацію біологічних зразків ув'язнених осіб за будь-якими категоріями злочинів, які підлягають звільненню в період від чотирьох місяців до одного року. Станом на грудень 2019 року до обліку генетичних ознак людини Центрального інституту судових експертиз Таїланду поміщено 187 464 профілів, що складаються з 16 521 профілю ДНК зі зразків, вилучених з місць подій, 49 210 осіб, пов'язаних зі злочином, і 121 733 ув'язнених (Boonderm, Suriyanratakorn, Sangpueng, Wongvoravivat, & Waiyawuth, 2019, p. 685).

Бразильське законодавство визначає, що, починаючи з 2012 року, особи повинні бути обов'язково включені до баз даних ДНК у випадку їх засудження за тяжкі злочини або умисні насильницькі злочини. Безпосередньо проєкт ідентифікації генетичного профілю засуджених розпочався 2018 року. Станом на 28 серпня 2019 року було зібрано близько 79 % ДНК-профілів засуджених (Minervino et al., 2019, p. 575).

Нерозривно із питанням наповнення та обов'язкової реєстрації ДНК-профілів окремих категорій осіб пов'язане питання фінансування

додаткових витрат на наповнення та утримання обліків генетичних ознак людини.

До обліку генетичних ознак людини поміщують вже досліджені ДНК-профілі окремих категорій населення чи невстановлених осіб, біологічні зразки яких було виявлено на місцях вчинення злочинів. Під час розслідування кримінальних проваджень більшість судових молекулярно-генетичних експертиз призначаються стороною обвинувачення. Відповідно до Кримінального процесуального кодексу України, залучення стороною обвинувачення спеціалістів, експертів спеціалізованих державних установ, проведення експертизи (обстежень і досліджень) за дорученням слідчого судді або суду здійснюють за рахунок коштів, що за цільовим призначенням виділяють таким установам із державного бюджету України ("Kryminalnyi protsesualnyi kodeks", 2012).

Вартість проведення молекулярно-генетичної експертизи щодо одного об'єкта становить приблизно 80 доларів США, а спільно з податком на додану вартість – 95 доларів США. У разі ухвалення обвинувального вироку суд стягує з обвинуваченого на користь держави документально підтверджені витрати на залучення експерта ("Kryminalnyi protsesualnyi kodeks", 2012). Водночас у кримінальних провадженнях, які залишаються нерозкритими, витрачені державою кошти залишаються невідшкодованими.

Не менші витрати на проведення молекулярно-генетичних експертиз здійснюються і за кордоном. У Білорусі вартість складних експертиз біологічного споріднення, під час проведення яких потрібно досліджувати гістологічні препарати померлих, зразки родичів, зокрема з використанням маркерів X- і Y-хромосомної, мітохондріальної ДНК, як правило, розраховується індивідуально для кожного випадку і може скласти від 120 до 280 доларів США ("Ustanovlenie rodstva").

У м. Делі (Індія) стартова ціна молекулярно-генетичної експертизи становить приблизно 10 доларів США, а максимальна – 942 долари США ("DNA Test Cost").

Доволі коштовним також є утримання обліку генетичних ознак людини. Так, Великобританія витрачає на це приблизно 3,5 млн доларів США на рік, тоді як окремі поліцейські сили самостійно покривають витрати на огляд місця події та проведення молекулярно-генетичних експертиз щодо вилучених біологічних зразків. Через це серед науковців Великобританії тривають дискусії щодо раціональності щорічного збору півмільйона профілів ДНК та необхідності зберігання понад 6 мільйонів профілів. Аргументують це науковці й висновками, що містяться у щорічних звітах Уповноваженого з біометрії Великобританії, відповідно до яких визначити ефективність таких

заходів майже неможливо (Amankwaa, & McCartney, 2019, p. 45).

Слід зауважити, що народний депутат О. Бакумов подав на розгляд Верховної Ради України проєкт Закону «Про державну реєстрацію геномної інформації людини», який наразі перебуває в першому читанні. Відповідно до експертного висновку Міністерства фінансів України, здійсненого до згаданого законопроєкту, реалізація його положень у разі його прийняття 2021 року (набирає чинності через один рік із дня опублікування) буде потребувати на 2022–2024 роки додаткових витрат з державного бюджету в сумі 276 962,0 тис. грн для МВС та інших державних органів, з них на 2022 рік – 225 560,7 тис. грн та 2023–2024 роки – по 25 700,7 тис. грн щорічно. Крім цього, як зазначено у цьому висновку, положення законопроєкту не узгоджено з нормами Бюджетного кодексу України про подання пропозицій та змін до законодавчих актів України щодо скорочення витрат бюджету та/або джерел додаткових надходжень бюджету для досягнення збалансованості бюджету, а сам проєкт Закону України потребує надання детальних фінансово-економічних розрахунків спільно з пропозиціями щодо джерел покриття додаткових видатків (Uliutin, 2021).

Слід зауважити, що це не перший законопроєкт, який мав би врегулювати генетичну ідентифікацію України та порядок функціонування обліку генетичних ознак людини, однак жоден з них досі не був прийнятий. Ми вважаємо, що першопричина полягає саме в необхідності збільшення кошторису Міністерства внутрішніх справ та інших державних органів. Безумовно, це досить вагомий аргумент, однак слід зазначити, що під час розв'язання питання щодо розширення категорій осіб, які підлягатимуть обов'язковій реєстрації, окрім вказаної, існує й інша проблема – жодним чином не враховується думка громадськості.

Урахування думки громадськості під час вирішення питання про ведення обліку генетичних ознак людини, розширену геномну ідентифікацію населення та категорію установ, яка має бути розпорядником обліку. У багатьох країнах світу попередньо перед реформуванням законодавства здійснюють аналіз ставлення населення до таких законодавчих ініціатив. Іспанські вчені Álvaro del Real, María Sáenz-Aldea, Ana Santurtún, María T. Zarrabeitia, наприклад, проводили опитування серед засуджених і працівників пенітенціарних установ. Учені встановили, що 40 % учасників підтримали б інтеграцію профілів усього населення до обліку генетичних ознак людини, 64 % вважають етичним використовувати ДНК-профілі бази даних як інструмент для сімейного пошуку. Тим часом половина респондентів стурбовані майбутнім використанням бази даних

ДНК (Del Real, Sáenz-Aldea, Santurtún, & Zarrabeitia, 2021, p. 175).

Водночас іспанців бентежить не лише категорія осіб, яка підлягатиме обов'язковій реєстрації, але й категорія установи, яка буде розпорядником реєстру. Свого часу опитані іспанськими вченими 59,7 % респондентів пояснили, що розпорядником обліку генетичних даних людини має залишатися Національне агентство з питань аналізу ДНК – автономна державна установа, що підтримується судом (Gamero et al., 2008, p. 138). Така позиція обумовлена занепокоєнням громадян з приводу повноважень поліції чи інших установ, забезпеченням конфіденційності та належним використанням бази даних.

В Україні жодних відкритих соціологічних опитувань з приводу розширення категорій осіб, які підлягатимуть обов'язковій реєстрації чи визначення установи, яка має бути розпорядником обліку генетичних ознак людини, проведено не було. Ми вважаємо, що набуття чинності тим законопроектом, який зараз перебуває на розгляді у Верховній Раді України, може викликати обурення серед населення та критику серед правників. Водночас дискусії серед юристів-практиків та науковців, безумовно, провокує і розпорядник обліку, адже тривалий час пропонують ідеї щодо належності цього обліку до Міністерства юстиції України чи іншої незалежної установи.

Неналежне використання баз даних. Занепокоєння серед населення та юристів викликає і питання повноважень поліції у використанні даних обліку генетичних ознак людини, а також забезпечення конфіденційності та недопущення несанкціонованого доступу до згаданого обліку. У цьому контексті доречно навести тези італійських дослідників V. Marchese, N. Cerri, L. Caenazzo, які зазначають, що попри те, що бази даних ДНК є великою цінністю для розслідування та суспільства, завданням держави є визначення балансу між суспільним інтересом у боротьбі зі злочинністю та такими особистими правами, як: особиста свобода, гідність та конфіденційність – що може бути проблемою (Marchese, Cerri, & Caenazzo, 2013).

Розв'язання зазначеної проблематики можливе шляхом закріплення засад функціонування обліку генетичних ознак людини в нормативно-правових актах. У Бразилії, наприклад, визначено на законодавчому рівні, що бази даних ДНК є конфіденційними з обмеженим і контрольованим доступом. Генетична інформація, що міститься в базах даних ДНК, не повинна виявляти соматичних чи поведінкових рис людей, окрім генетичного визначення статі (Minervino et al., 2019, p. 575).

Позитивним прикладом захисту громадян від несанкціонованого доступу до обліків генетичних ознак людей слід вважати законодавство Європейського Союзу, зокрема Конвенцію Ради Європи від 28 січня 1981 року «Про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних», яка ратифікована й Україною. Рада Європи для уточнення положень Конвенції видала низку рекомендацій щодо обробки найвразливіших персональних даних. Зокрема, до них належить Рекомендація Комітету Міністрів від 17 вересня 1987 року № R (87) 15 державам-членам, що регулює використання персональних даних у секторі поліції. Досить важливою є Директива 95/46/ ЄС Європейського Парламенту та Ради «Про захист фізичних осіб при обробці персональних даних і про вільне переміщення таких даних» від 24 жовтня 1995 року, положення якої є підґрунтям Закону України «Про захист персональних даних» (Bem, Horodyskyi, Satton, & Rodionenko, 2015, p. 17). Крім того, слід враховувати положення Рекомендації R (92)1 від 10 лютого 1992 року про використання аналізу дезоксирибонуклеїнової кислоти (ДНК) в межах провадження за кримінальними справами.

Зазначені рекомендаційні міжнародні документи, як зауважує О. П. Горпинюк, окреслюють низку вимог, які стосуються як якості національного законодавства, що повинно регулювати відповідну сферу, так і поведінки працівників правоохоронних органів, які здобувають біометричні дані від підозрюваних, обвинувачених і заносять їх у автоматизовані інформаційні ресурси. Найвагомішими є такі вимоги: зберігання даних має суворо обмежуватися, особливо в секторі діяльності поліції; збирання даних можливе лише для запобігання реальної небезпеки або припинення конкретного злочину; обробка найбільш вразливих даних має обмежуватися тим, що є абсолютною потребою для проведення конкретного розслідування; необхідність повідомляти суб'єкта персональних даних, які збиралися без його відома, про збирання, якщо таке розкриття не перешкоджатиме розслідуванню; обов'язок забезпечувати своєчасне знищення персональних даних, якщо вони більше не потрібні для цілей, заради яких вони зберігалися (Horpyniuk, 2019). Ми вважаємо, що всі зазначені вимоги є гарантією дотримання прав людини під час здійснення правоохоронної діяльності, а тому вони потребують закріплення й у національному законодавстві.

Відсутність спеціального закону. Відсутність належної нормативно-правової основи, що регламентувала б порядок функціонування обліку генетичних ознак людини, як бачимо, досить вагома перешкода в усуненні проблемних питань, що наразі існують у правоохоронній діяльності. Безумовно, це стосується не лише України.

Іberoамериканська робоча група з аналізу ДНК (GITAD) у складі Іberoамериканської академії криміналістики та криміналістичних досліджень (AICEF), яка існує з 1998 року, має у своїй структурі кілька робочих комісій для здійснення дій у конкретних сферах її діяльності. Серед них – Комісія з баз даних, яка контролювала розвиток баз даних ДНК в Латинській Америці, Португалії та Іспанії. Члени цієї комісії підготували анкету та надіслали її установам, які інтегруються або співпрацюють з Іberoамериканською робочою групою з аналізу ДНК, щоб отримати огляд баз даних ДНК у цих країнах. Серед представників 15 країн, які відповіли на опитування, 13 мають якусь базу даних – кримінальну або пов'язану з пошуком зниклих безвісти, однак лише 11 повідомили, що їхнє функціонування врегульоване відповідними правовими актами. Тобто, є країни, які не мають законодавства, але вже впровадили свої бази даних ДНК (Da Silva Junior, Wirz, Solares Reyes, & Del Moral Stevenel, 2020). Така практика, на нашу думку, безумовно, є негативним прикладом, оскільки не відповідає ідеї правової держави, тому потребує викоринення.

Отже, реалії сьогодення спричиняють необхідність негайного здійснення соціологічного опитування щодо визначення ставлення громадськості до обов'язкової реєстрації окремих категорій громадян та установи, яка буде розпорядником обліку. Неодмінним кроком у цьому контексті також має стати вивчення та врахування зарубіжного досвіду, міжнародних нормативно-правових актів і практики Європейського суду з прав людини. З огляду на отримані результати, потреби правоохоронних органів, наукові напрацювання вчених та спеціалістів відповідних категорій, слід розробити законопроект, який би врегулював низку дискусійних проблем, що наразі існують у питаннях геномної ідентифікації населення, функціонування та використання обліків генетичних ознак людини, а також обов'язково визначити засади функціонування та використання обліку з метою недопущення розголошення конфіденційної інформації. Водночас варто зазначити, що прийняття законопроекту має супроводжуватися відповідними змінами в кримінальному процесуальному законодавстві з метою недопущення формування правових колізій.

Наукова новизна

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що на підставі аналізу міжнародного законодавства, а також законодавства окремих країн світу, наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених визначено особливості наповнення, функціонування, фінансування та використання обліків генетичних ознак людини

під час розслідування кримінальних проваджень в Україні та в деяких країнах світу.

Доведено, що найефективнішим шляхом розв'язання окремих проблем, що існують в умовах сьогодення, з огляду на обраний Україною європейський шлях розвитку, є використання міжнародного досвіду, зокрема досвіду Європейського Союзу.

За результатами здійсненого аналізу визначено найбільш типові проблеми, що наявні в практиці України та потребують негайного вирішення. Серед них, зокрема:

1) недостатній рівень матеріально-технічного забезпечення та недостатність лабораторій, що виключає можливість задоволення потреб Міністерства внутрішніх справ України у розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень;

2) відсутність спеціального закону, який би врегульовував питання наповнення та функціонування обліку генетичних ознак людини;

3) потреба в розширенні категорій осіб, ДНК-профілі яких будуть підлягати обов'язковій реєстрації;

4) створення комунікації між світовими криміналістично-генетичними базами з метою обміну генетичними профілями злочинців, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні тяжких та особливо тяжких злочинів;

5) необхідність протидії неналежному використанню баз даних;

6) ігнорування думки громадськості, спеціалістів у процесі розв'язання питання про ведення обліку генетичних ознак людини, розширену геномну ідентифікацію населення та категорію установи, яка має бути розпорядником обліку;

7) повільне наповнення баз тощо.

Здійснено аналіз зазначених проблем, на підставі чого висвітлено власне бачення автора щодо можливості їх врегулювання, а також наведено позитивні приклади зарубіжних країн, які можуть бути використані як альтернативний варіант розв'язання окремих проблемних питань.

Висновки

За результатами проведеного дослідження можна зробити такі висновки:

1. Європейський шлях розвитку, необхідність протидії транснаціональній злочинності та забезпечення ефективного розкриття злочинів актуалізують потребу швидкого наповнення обліку генетичних ознак людини. Ефективним способом розв'язання проблемних питань, пов'язаних з функціонуванням та використанням обліку генетичних ознак людини в Україні, є вивчення та впровадження передового іноземного досвіду, адже більшість країн сформували зазначені обліки ще наприкінці попереднього століття.

2. Реформування та удосконалення практики наповнення, функціонування та санкціонованого використання обліків генетичних ознак людини має здійснюватися шляхом прийняття спеціального закону. Розробці законопроекту щодо державної реєстрації геномної інформації населення мають передувати ґрунтовний аналіз вітчизняного та зарубіжного законодавства й досвіду, наукових розробок вчених, дослідження думки громадськості та спеціалістів. Посиленої уваги потребують питання кількості генетичних лабораторій, рівня матеріально-технічного забезпечення відповідних установ та організацій, а також категорії установи, яка має бути розпорядником обліку. Розробка та впровадження законопроекту мають цілком узгоджуватися зі стратегією розвитку правоохоронних органів, а витрати на реалізацію положень цього законопроекту повинні бути закладені в Державний бюджет відповідного року.

3. Визначаючись із категорією осіб, ДНК-профілі яких будуть підлягати обов'язковій реєстрації, варто враховувати фактичні можливості наявних лабораторій. Аналіз слідчої практики розслідування кримінальних правопорушень свідчить, що обліку підлягають особи, яких визнано безвісно відсутніми, і яких через наявність психічних розладів чи старечої деменції неодноразово розшукували органи Національної поліції за фактом їх безвісного зникнення. Постановка на облік генетичних профілів останніх має здійснюватися після вжиття всіх можливих заходів, спрямованих на встановлення їх місцеперебування.

Зазначена проблематика є досить актуальною темою в реаліях сьогодення, а тому потребує подальших наукових досліджень.

REFERENCES

- Amankwaa, A.O., & McCartney, C. (2019). The effectiveness of the UK national DNA database. *Forensic Science International: Synergy*, 1, 45-55. doi: <https://doi.org/10.1016/j.fsisyn.2019.03.004>.
- Bem, M.V., Horodyskyi, I.M., Satton, H., & Rodionenko, O.M. (2015). *Zakhyst personalnykh danykh: pravove rehulivannia ta praktychni aspekty [Protection of personal data: legal regulation and practical aspects]*. Kyiv: K.I.C [in Ukrainian].
- Boonderm, N., Suriyanratakorn, D., Sangpueng, S., Wongvoravivat, C., & Waiyawuth, W. (2019). Utilization of the cifs dna database to monitor recidivism. *Forensic Science International: Genetics Supplement Series*, 7(1), 685-687. doi: <https://doi.org/10.1016/j.fsigss.2019.10.138>.
- Brito, P., Bento, A. M., Gouveia, N., Sampaio, L., Balsa, F., Lopes, V., São Bento, M., Cunha, P., Serra, A., & Porto, M.J. (2019). The impact of The Prüm Treaty on the portuguese forensic DNA database-A brief review. *Forensic Science International: Genetics Supplement Series*, 7(1), 745-746. doi: <https://doi.org/10.1016/j.fsigss.2019.10.161>.
- Da Silva Junior, R.C., Wirz, L.N., Solares Reyes, E., & Del Moral Stevenel, M.A. (2020). Development of DNA databases in Latin America. *Forensic Science International*, 316, 110540. doi: <https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2020.110540>.
- Dabizha, D.V. (2017). *Vykorystannia oblikiv ta avtomatyzovanykh informatsiinykh system pry rozsliduvanni kryminalnykh pravoporushen [Use of accounting records and automated information systems in criminal investigations]*. Candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
- Del Real, Á., Sáenz-Aldea, M., Santurtún, A., & Zarrabeitia, M.T. (2021). Forensic databases, a perspective from the PENITENTIARY centers of Spain. *Science & Justice*, 61(2), 175-179. doi: <https://doi.org/10.1016/j.scijus.2020.09.009>.
- DNA Test Cost. (n.d.). *medifree*. Retrieved from <https://www.medifree.com/tests/dna-test-cost/>.
- Dubonos, K.V. (2021). *Vykorystannia baz biometrychnykh danykh pidrozdiliv Ekspertnoi sluzhby MVS Ukrainy pid chas rozsliduvannia kryminalnykh pravoporushen [The use of biometric databases of units of the Expert Service of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine in the investigation of criminal offenses]*. Candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
- Gamero, J.-J., Romero, J.-L., Peralta, J.-L., Real, F.C.-, Guillén, M., & Anjos, M.-J. (2008). A study of spanish attitudes regarding the custody and use of forensic DNA databases. *Forensic Science International: Genetics*, 2(2), 138-149. doi: <https://doi.org/10.1016/j.fsigen.2007.10.201>.
- Horpyniuk, O.V. (2019). *Mizhnarodni standarty nakopychennia ta vykorystannia biometrychnykh danykh (zrazkiv DNK) u diialnosti pravookhoronnykh orhaniv [The international standards for the accumulation and use of biometric data (DNA samples) in the work of police]*. *Yurydychnyi naukovi elektronnyi zhurnal, Juridical scientific and electronic journal*, 2, 245-249 [in Ukrainian].
- Kanava, O.Yu. (2019). *Problemni pytannia provedennia molekuliarno-henetychnykh doslidzhen pry identyfikatsii bezvisty znyklykh osib. [Problematic issues of molecular genetic research in the identification of missing persons]*. *Yurydychnyi naukovi elektronnyi zhurnal, Juridical scientific and electronic journal*, 5, 298-300. doi: [10.32782/524-0374/2019-5/71](https://doi.org/10.32782/524-0374/2019-5/71) [in Ukrainian].
- Komakha, V.O., Kryvda, H.F., & Syvolap, Yu.M. (2003). *Do pytannia vidnosno problemy stvorennia informatsiinoi bazy danykh z metoiu identyfikatsii retsydyvistiv za oznakamy DNK [To the question of the problem of creating an information database to identify recidivists on the basis of DNA]*. *Informatsiine zabezpechennia protydyi orhanizovanii zlochynnosti, Information support for combating organized crime: Proceedings of the Scientific Conference* (pp. 142-150). Odesa: FENIKS [in Ukrainian].
- Konventsiiia Rady Yevropy pro zakhyst ditei vid seksualnoi ekspluatatsii ta seksualnogo nasylstva: mizhnar. dok. vid 25 zhovt. 2007 r. [Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and

- Sexual Abuse from October 25, 2007]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927#Text [in Ukrainian].
- Kotliarenko, L.T., & Kofanov, A.V. (2021). Perspektyvy zakonodavchoho zabezpechennia henetychnoi identyfikatsii viiskovosluzhbovtiv [Prospects for legislative support of genetic identification of servicemen]. *Vykorystannia dosiahnen suchasnoi nauky y tekhniki v rozkrytti zlochyniv, The use of the achievements of modern science and technology in the detection of crimes: Proceedings of the Interdepartmental Scientific and Practical round. table* (p. 200). Kyiv: NAVS [in Ukrainian].
- Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: vid 13 kvit. 2012 r. No. 4651-VI [Criminal Procedural Code of Ukraine from April 13, 2012, No. 4651-VI]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> [in Ukrainian].
- Lapointe, M., Rogic, A., Bourgoïn, S., Jolicoeur, C., & Séguin, D. (2015). Leading-edge forensic dna analyses and the necessity of including crime scene investigators, police officers and technicians in a dna elimination database. *Forensic Science International: Genetics*, 19, 50-55. doi: <https://doi.org/10.1016/j.fsigen.2015.06.002>.
- Lozovaia, S.N., & Matarykina, E.V. (2019). Ispolzovanie vozmozhnostey kriminalisticheskogo ucheta geneticheskikh priznakov cheloveka vo vremia dosudebnogo rassledovaniia [Using the possibilities of forensic database of human genetic traits during the pre-trial investigation]. *Sudebnaia ekspertiza Belarusi, Forensic examination of Belarus*, 2(9), 38-43 [in Russian].
- Marchese, V., Cerri, N., & Caenazzo, L. (2013). Italian national Forensic Dna database in an European perspective. *Forensic Science International: Genetics Supplement Series*, 4(1). doi: <https://doi.org/10.1016/j.fsigss.2013.10.126>.
- Minervino, A.C., Silva Jr., R.C., da Mota, M.F., Matte, C.H.F., Koshikene, D., Oliveira, J.P., Hessab, T., Trindade, B.R., Jacques, G.S., Ferreira, S.T.G., de Lima, E.A., & Felipe, C.C. (2019). Increasing convicted OFFENDER genetic profiles in the Brazilian NATIONAL DNA Database-Legislation, projects and perspectives. *Forensic Science International: Genetics Supplement Series*, 7(1), 575-577. doi: <https://doi.org/10.1016/j.fsigss.2019.10.095>.
- Nakaz MVS Ukrainy: "Pro zatverdzhennia Instruksii z orhanizatsii funktsionuvannia kryminalistychnykh oblikiv ekspertnoi sluzhby MVS": vid 10 veres. 2009 r. No. 390 [Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine "About the statement of the Instruction on the organization of functioning of forensic records of expert service of the Ministry of Internal Affairs" from September 10, 2009 No. 390]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0963-09#Text> [in Ukrainian].
- Neuhuber, F., Dunkelmann, B., Höckner, G., Kiesslich, J., Klausriegler, E., & Radacher, M. (2009). Female criminals-it's not always the offender! *Forensic Science International: Genetics Supplement Series*, 2(1), 145-146. doi: <https://doi.org/10.1016/j.fsigss.2009.08.026>.
- Povkh, A.S., & Romanchuk, S.M. (2018). Kontaminatsiia pid chas molekuliarno-henetychnoho doslidzhennia. Prychyny yii vynykennia ta naslidky [Kontaminatsiia pid chas molekuliarno-henetychnoho doslidzhennia. Prychyny yii vynykennia ta naslidky]. *Kryminalistychnyi visnyk, Forensic Herald*, 2(30), 106-115. doi: 10.37025/1992-4437/2018-30-2-106 [in Ukrainian].
- Prykhodko, V.O. (2020). Teoretychni ta praktychni osnovy funktsionuvannia ta vykorystannia kryminalistychnykh oblikiv MVS Ukrainy [Theoretical and practical bases of functioning and using of forensic databases of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine]. *Candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].
- Stepaniuk, R.L. (2019). Osoblyvosti pryznachennia sudovoi molekuliarno-henetychnoi ekspertyzy pid chas rozsliduvannia vbyvstv [Specificities of the assignment of forensic molecular-genetic examination while investigating murders]. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav, Scientific Bulletin of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*, 3, 174-178. doi: 10.31733/2078-3566-2019-3-174-180 [in Ukrainian].
- Stepaniuk, R.L., & Ionova V.V. (2020). Pryznachennia sudovoi molekuliarno-henetychnoi ekspertyzy na stadii dosudovoho rozsliduvannia: problemy ta shliakhy yikh vyrishennia [The assignment of forensic molecular-genetic examination during pre-trial investigation: problems and ways to solve them]. *Visnyk Luhanskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav im. E.O. Didorenka, Bulletin of Luhansk State University of Internal Affairs named after E. Didorenko*, 3(91), 307-319. doi: 10.33766/2524-0323.91.307-319 [in Ukrainian].
- Stepaniuk, R.L., Shcherbakovskiy, M.G., Kikinchuk, V.V., Lapta, S.P., Guseva, V.A. (2019). Problemy primeneniia sudebnoy molekuliarno-geneticheskoy ekspertizy v ugovnom proizvodstve Ukrainy [Problems of the Application of Forensic Molecular Genetic Expertise in Criminal Proceedings of Ukraine]. *Georgian medical news*, 5(290), 157-163 [in Russian].
- Topchii, V.V. (2018). Aktualnist sudovoi molekuliarno-henetychnoi ekspertyzy ta problemni pytannia shchodo yii provedennia [Topically of forensic molecular genetic examination and issues regarding its performing]. *Teoriia ta praktyka sudovoi ekspertyzy i kryminalistyky, Theory and Practice of Forensic Science and Criminalistics*, 18, 256-263. doi: 10.32353/khrife.2018.28 [in Ukrainian].
- Uliutin, D. Ekspertnyi vysnovok Ministerstva finansiv Ukrainy do zakonoproektu zhidno zi statteiu 27 Biudzhethnoho kodeksu Ukrainy [Expert opinion of the Ministry of Finance of Ukraine to the bill in accordance with Article 27 of the Budget Code of Ukraine]. (n.d.). *kmu.gov.ua*. Retrieved from https://www.kmu.gov.ua/storage/app/bills_documents/document-2297288.pdf [in Ukrainian].
- Ustanovlenie rodstva [Establishing relationship]. *Site "Gosudarstvennyi komitet sudebnykh ekspertiz Respubliki Belarus", Site "State Forensic Examination Committee of the Republic of Belarus"*. Retrieved from <https://sudexpert.gov.by/ru/relationship-tips.html> [in Russian].

- Yepryntseva, I. (2020). Aktualni pytannia kryminalistychnykh oblikiv henetychnykh oznak liudyny [Current issues of criminal accounting of human genetic traits]. *Molodyi vchenyi, Young Scientist*, 8(84), 232-235. doi: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-9-85-50> [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy "Pro Natsionalnu politsiyu": vid 2 lypn. 2015 r. No. 580-VIII [Law of Ukraine "On the National Police" from July 2, 2015. No. 580-VIII]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> [in Ukrainian].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДжЕРЕЛ

- Amankwaa A. O., McCartney C. The effectiveness of the UK national DNA database. *Forensic Science International: Synergy*. 2019. No. 1. P. 45–55. doi: <https://doi.org/10.1016/j.fsisyn.2019.03.004>.
- Бем М. В., Городиський І. М., Саттон Г., Родіоненко О. М. Захист персональних даних: правове регулювання та практичні аспекти : наук.-практ. посіб. Київ : К.І.С., 2015. 220 с.
- Boonderm N., Suriyanratakorn D., Sangpueng S., Wongvoravivat C., Waiyawuth W. Utilization of the cifs dna database to monitor recidivism. *Forensic Science International: Genetics Supplement Series*. 2019. No. 7 (1). P. 685–687. doi: <https://doi.org/10.1016/j.fsigss.2019.10.138>.
- Brito P., Bento A. M., Gouveia N., Sampaio L., Balsa F., Lopes V., São Bento M., Cunha P., Serra A., Porto M. J. The impact of The Prüm Treaty on the portuguese forensic DNA database-A brief review. *Forensic Science International: Genetics Supplement Series*. 2019. No. 7 (1). P. 745–746. doi: <https://doi.org/10.1016/j.fsigss.2019.10.161>.
- Da Silva Junior R. C., Wirz L. N., Solares Reyes E., Del Moral Stevenel M. A. Development of DNA databases in Latin America. *Forensic Science International*, 2020. No. 316. P. 110540. doi: <https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2020.110540>.
- Дабіжа Д. В. Використання обліків та автоматизованих інформаційних систем при розслідуванні кримінальних правопорушень : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2017. 20 с.
- Del Real Á., Sáenz-Aldea M., Santurtún A., Zarrabeitia M. T. Forensic databases, a perspective from the PENITENTIARY centers of Spain. *Science & Justice*. 2021. No. 61 (2). P. 175–179. doi: <https://doi.org/10.1016/j.scijus.2020.09.009>.
- DNA Test Cost. Retrieved from <https://www.medifree.com/tests/dna-test-cost/>.
- Дубонос К. В. Використання баз біометричних даних підрозділів Експертної служби МВС України під час розслідування кримінальних правопорушень : дис. ... д-ра філософії : 081. Київ, 2021. 286 с.
- Gamero J.-J., Romero J.-L., Peralta J.-L., Real F. C., Guillén M., Anjos M.-J. A study of spanish attitudes regarding the custody and use of forensic DNA databases. *Forensic Science International: Genetics*. 2008. No. 2 (2). P. 138–149. doi: <https://doi.org/10.1016/j.fsigen.2007.10.201>.
- Горпинюк О. В. Міжнародні стандарти накопичення та використання біометричних даних (зразків ДНК) у діяльності правоохоронних органів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 2. С. 245–249.
- Канава О. Ю. Проблемні питання проведення молекулярно-генетичних досліджень при ідентифікації безвісти зниклих осіб. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 5. С. 298–300. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2019-5/71>.
- Комаха В. О., Кривда Г. Ф., Сиволап Ю. М. До питання відносно проблеми створення інформаційної бази даних з метою ідентифікації рецидивістів за ознаками ДНК. *Інформаційне забезпечення протидії організованій злочинності* : зб. наук. ст. Одеса : ФЕНИКС, 2003. С. 142–150.
- Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства : міжнар. док. від 25 жовт. 2007 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927#Text.
- Котляренко Л. Т., Кофанов А. В. Перспективи законодавчого забезпечення генетичної ідентифікації військовослужбовців. *Використання досягнень сучасної науки й техніки в розкритті злочинів* : матеріали міжвідом. наук.-практ. круглого столу (Київ, 25 лют. 2021 р.). Київ : НАВС, 2021. 200 с.
- Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
- Lapointe M., Rogic A., Bourgoin S., Jolicoeur C., Séguin D. Leading-edge forensic dna analyses and the necessity of including crime scene investigators, police officers and technicians in a dna elimination database. *Forensic Science International: Genetics*. 2015. No. 19. P. 50–55. doi: <https://doi.org/10.1016/j.fsigen.2015.06.002>.
- Лозовая С. Н., Матарыкина Е. В. Использование возможностей криминалистического учета генетических признаков человека во время досудебного расследования. *Судебная экспертиза Беларуси*. 2019. № 2 (9). С. 38–43.
- Marchese V., Cerri N., Caenazzo L. Italian national Forensic Dna database in an European perspective. *Forensic Science International: Genetics Supplement Series*. 2013. No. 4 (1). doi: <https://doi.org/10.1016/j.fsigss.2013.10.126>.
- Minervino A. C., Silva Jr. R. C., da Mota M. F., Matte C. H. F., Koshikene D., Oliveira J. P., Hessab T., Trindade B. R., Jacques G. S., Ferreira S. T. G., de Lima E. A., Felipe C. C. Increasing convicted OFFENDER genetic profiles in the Brazilian NATIONAL DNA Database—Legislation, projects and perspectives. *Forensic Science International: Genetics Supplement Series*. 2019. No. 7 (1). P. 575–577. doi: <https://doi.org/10.1016/j.fsigss.2019.10.095>.
- Про затвердження Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків експертної служби МВС : наказ МВС України від 10 верес. 2009 р. № 390. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0963-09#Text>.
- Neuhuber F., Dunkelmann B., Höckner G., Kiesslich J., Klausriegler E., Radacher M. Female criminals—in's not always the offender! *Forensic Science International: Genetics Supplement Series*. 2009. No. 2 (1). P. 145–146. doi: <https://doi.org/10.1016/j.fsigss.2009.08.026>.
- Повх А. С., Романчук С. М. Контамінація під час молекулярно-генетичного дослідження. Причини її виникнення та наслідки. *Криміналістичний вісник*. 2018. № 2 (30). С. 106–115. doi: [10.37025/1992-4437/2018-30-2-106](https://doi.org/10.37025/1992-4437/2018-30-2-106).

- Приходько В. О. Теоретичні та практичні основи функціонування та використання криміналістичних обліків МВС України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2020. 194 с.
- Степанюк Р. Л. Особливості призначення судової молекулярно-генетичної експертизи під час розслідування вбивств. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2019. № 3. С. 174–178. doi: 10.31733/2078-3566-2019-3-174-180.
- Степанюк Р. Л., Іонова В. В. Призначення судової молекулярно-генетичної експертизи на стадії досудового розслідування: проблеми та шляхи їх вирішення. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*. 2020. № 3 (91). С. 307–319. doi: 10.33766/2524-0323.91.307-319.
- Степанюк Р. Л., Щербаківський М. Г., Кикинчук В. В., Лапта С. П., Гусева В. О. Проблемы применения судебной молекулярно-генетической экспертизы в уголовном производстве Украины. *Georgian medical news*. 2019. № 5 (290). С. 157–163.
- Топчий В. В. Актуальність судової молекулярно-генетичної експертизи та проблемні питання щодо її проведення. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2018. № 18. С. 256–263. doi: 10.32353/khrife.2018.28.
- Улютін Д. Експертний висновок Міністерства фінансів України до законопроекту згідно зі статтею 27 Бюджетного кодексу України. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/bills_documents/document-2297288.pdf.
- Установление родства. *Государственный комитет судебных экспертиз Республики Беларусь* : [сайт]. URL: <https://sudexpert.gov.by/ru/relationship-tips.html>.
- Спринцева І. О. Актуальні питання криміналістичних обліків генетичних ознак людини. *Молодий вчений*. 2020. № 8 (84). С. 232–235. doi: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-9-85-50>.
- Про Національну поліцію: Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.

Стаття надійшла до редколегії 29.01.2021

Husieva V. – Doctor of Law, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Criminalistics, Forensic Science and Pre-medical care of the Kharkov National University of Internal Affairs, Kharkiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8614-1573>

Prospects of Introduction of Foreign Experience of Using DNA Accounting into the Practice of Ukraine

The **purpose** of the study is to evaluate foreign experience in the use of DNA records in the investigation of criminal offenses and to substantiate the possibility and feasibility of its use in Ukraine. **Methodology.** To achieve this goal, the author used special research methods, namely: the method of system analysis, comparative law, system-structural and forecasting method. The **scientific novelty** of the study is that based on the analysis of international legal acts, regulations of some foreign countries, as well as scientific works of domestic and foreign scientists identified the main issues related to the content, functioning and use of human genetic traits in Ukraine. Taking into account the analysis, the author formulated proposals to eliminate certain problematic issues, as well as proposals for reforming the legislation in the context of the research issue. **Conclusions.** The author substantiates the scientific position that the effective way to solve problems related to the functioning and use of human genetic records in Ukraine is to study and implement best foreign practices, as most countries began to form records at the end of the last century. It is proved that the reform and improvement of the practice of filling, functioning and authorized use of records of human genetic traits should be carried out through the adoption of a special law. The author emphasizes that special attention in determining the DNA profiles of categories of persons subject to registration in the registration of human genetic traits should be paid to missing persons, as well as those who due to mental disorders or senile dementia repeatedly searched by the National Police for their disappearance. It was stated that the development and implementation of the bill should be fully consistent with the strategy for the development of law enforcement agencies, and the costs of implementing all legislative initiatives should be included in the state budget of the year.

Keywords: accounting; genetic traits; DNA analysis; molecular genetic research; foreign experience; criminal offense.